

DOLENJSKE NOVICE

Izhajajo 10. in 25. vsacega meseca. Cena jim je s poštnino vred za celo leto naprej 2 K, za pol leta 1 K. Naročnina za Nemčijo, Bosno in druge evropske države znaša 2 K 50 h, za Ameriko pa 3 K. — Dopise sprejema urednik, naročnino in oznanila tiskarna J. Krajec nasl. v Novem mestu.

Hrvatsko-slovensko jedinstvo.

Pesnike nazivamo tudi proroke, ker oni bistrejše gledajo v bodočnost svojega naroda nego vsakdanji človek. Svoje uzore razlagajo v pesniški obliki in razplamtijo zanje dušo narodovo, da je vsaj njega boljši del pripravljen ideale tudi udeleževati. Kot električna iskra je učinkoval Vodnikov klic: „Ilirija vstan!“ Prešnil je narod, da je vstal iz dolgoletnega mrtvila in se spoznal kot celota. Duševni velikan Prešeren je Slovencu razširil njegovo obzorje kazoč mu: „Največ svetá otrokom sliši Slave“. Nisi osamljen, po širnem svetu imaš bratov kot listja in trave. — Slavulji hrvatski so žgoleli srce topeče popevke, vzbudili svoje rojake to- in onstran Velebita, nastopil je pokret ilirski, ki je poklical na pozorišče in narod slovenski. — A vmes so posegle nasprotno sile in preprečile naš narodni razvoj; sovrag si je zmiral prizadeval razdvojiti in razcepiti brate po krvi in jeziku. Boljši duhovi so to čutili in bodrili rojake k požrtvovalnosti za srečnejšo bodočnost. Nesmrtni Gregorčič je zaklical v slovenski svet: „Pridi, zvezda naša, pridi — naj moj dom te . . . kmalo . . . vidi, — zlata zvezda srečnih dni!“

In ta zvezda se je prikazala na našem obzorju dne 20. oktobra 1912; kajti ta dan se je v središču slovenskih zemelj postavil temelj hrvatsko-slovenskemu pobratimstvu. Od Drave do Boke kotorske, od sinje Adrije do iztoka Drine in Save so prihleteli izvoljeni zaupniki Hrvatske Stranke Prava in Vseslovenske Ljudske Stranke, da si bratsko sežejo v roke in zaobljubijo delovati za srečnejšo bodočnost enega ter istega naroda hrvatskega in slovenskega imena. Čas je prišel, da se politična združitev Slovencev in Hrvatov več ne sme spustiti izpred očíj. En in isti narod slovenski razkosan na pet in še več dežel; en in isti narod hrvatski istotako razdeljen na več kraljevin; obe panogi tega skupnega naroda pa skoro le predmet izkoriščanja ter izsesavanja v rokah prekanjenih neprijateljev, ki brezobzirno gazijo starodavna prava naših dežel in naravna narodna prava žilavega ljudstva — mora slednjič za samoobrambo priti do zaključka, ki se je udeležil 20. oktobra v Ljubljani.

Ta dan so se sestali v zmislu dogovorov v Opatiji meseca septembra in na Dunaju začetkom oktobra zaupniki oziroma poslanci obojnih strank, ki pa v istini zastopajo ogromno večino naroda hrvatskega in slovenskega. Iz Banovine jih je upisanih 20 bivših zastopnikov, iz Bosne je dospelo 6 poslancev, iz Dalmacije 7 deželnih in državnih poslancev, iz Istre pa 3. Drugi so svojo odsotnost opravičili. Iz slovenskih dežel so bili domala navzoči vsi deželni in državni poslanci. Našo ožjo Dolenjsko so zastopali vsi njeni poslanci. V nedeljo dopoldne sta zborovali obojni strankini vodstvi, Stranka Prava v Unionu, V. L. S. v dvorani Katoliške Tiskarne. Dogovorile so se izjave, ki naj se predlože v popoldanski skupni seji. Okrog 3. ure pa so se zbrali poslanci in zaupniki v veliki dvorani Uniona. Ko naš deželni glavar dr. Šusteršič pripelje načelnika Stranke Prava, zaori po dvorani: Živio dr. Starčević! Živila Stranka Prava! Živila Hrvatska! Na predlog dr. Šusteršiča so izvoljeni v predsedstvo: Dr. Mile Starčević, podpredsednik Grafenauer, zapisnikarja Akačić in dr. Brejec. — Med burnim odobravanjem konstatuje dr. Mile Starčević, da predseduje domoljubnemu zboru predstavnikov enega naroda hrvatskega in slovenskega imena. Prišli smo v Ljubljano, da pred celim svetom pokažemo, da smo na jugu monarhije faktor, ki se ne da potlačiti, preko katerega se ne sme preiti. — L. 1712 je hrvatski sabor, sprjemši pragmatično sankcijo, določil, da Hrvatska, Slavonija in Dalmacija ne smejo biti ločene od Stajerske, Kranjske in Koroške . . . Danes je znamenit historičen moment za hrvatsko-slovenski narod, kateri mora z vsemi dopuščenimi in

zakonitimi sredstvi stremiti za oživetjenjem hrvatsko-slovenskega državnega telesa . . . Nato poda programatično izjavo bivši poslanec Zagorac v imenu Stranke Prava, dr. Šusteršič pa v imenu V. L. S. kar so navzoči skoro stavek za stavkom burno odobraval. Za danes objavimo le skupno hrvatsko-slovensko resolucijo:

„Izjavljamo, da tvorimo Hrvati in Slovenci eno narodno celoto. Vsled tega hočemo pristaši Stranke prava in Vseslovenske Ljudske Stranke skupno delovati v duhu in pravcu programa Stranke prava za jedinstvo, pravice in svobodni razvoj hrvatsko-slovenskega naroda v okviru habsburške monarhije. — V svesti smo si, da so hrvatsko-slovenske dežele odličnega pomena za pozicijo monarhije kot velevlasti in kakor se zavedamo svojih dolžnosti napram monarhiji, tako odločno zahtevamo in pričakujemo, da se zave tudi monarhija svojih dolžnosti napram našemu narodu.“

Navzoči se sklepno vzdignejo ter zapojejo narodno himno: Lepa naša domovina. — Zvečer okrog 8. ure je bila velika dvorana prenapolnena. Komerski je otvoril dr. Šusteršič ter napil skupni domovini in predlagal stoloravnatelj dr. Starčevića. Vsi govori so izzveneli v pesnikov refrén: „Slovenec i Hrvat — uvijek brat i brat!“ Kdor je videl in slišal ono prekipevajoče domoljubno čustvo mej govori hrvatskih in naših poslancev, mej izbornim petjem društva „Ljubljane“, mej sviranjem narodnih komadov „Slovenske Filharmonije“, pač ni mogel ostati hladnega srca. — Vsak je sklenil, da hoče pospeševati te velike cilje za blagor jugoslovenske domovine. — Omenjamo še, da so se na predvečer sestali katoliški časnikarji ter sklenili naslednji komunike:

Edinstvo katoliških časnikarjev Hrvatske Stranke Prava in S. L. S. Na predvečer 1. hrvatsko-slovenskega sabora v Ljubljani so se zbrali katoliški časnikarji glavnih glasil Hrvatske Stranke Prava in S. L. S., 15 po številu, pod predsedstvom seniorja slovenskih katoliških žurnalistov mons. dr. Žitnika ter po temeljiti, živahni, v vsa tozadevna vprašanja segajoči debati sprejeli soglasno sledečo resolucijo: „Katoliški časnikarji, pripadajoči Hrvatski Stranki Prava in S. L. S., zbrani 19. t. m. na sestanku v Ljubljani, izjavljajo, da smatrajo enotno smer v časopisju, namenjenem somišljenikom obeh strank, za potrebno in so se konkretno zedinili v tem, da postopa 1. njihovo časopisje glede političnega državnopravnega programa odslej popolnoma edino. 2. V kulturnem in socialnem oziru stoji to časopisje na katoliški kulturni bazi. Odločno je odklanjati vsako svobodomiselnost kulturno bojno strujo. Ljudstvo je treba tudi v političnem izobraževanju navajati na zahteve krščanske morale. Svoboda vere in Cerkve, krščanski značaj zakona in krščansko vzgojo v šoli je vsikdar odločno braniti, spoštovati pa je sploh vsako pozitivno versko naziranje. 3. Časnikarji obeh strank naj iščejo stika med seboj in se z informacijami podpirajo. V ta namen naj se časnikarji S. L. S. in Stranke Prava vsako leto po potrebi shajajo. Izvedejo naj se priprave za skupno hrvatsko-slovensko pravaško časnikarsko organizacijo. — Zastopani so bili vsi slovenski listi S. L. S., naš list po kanoniku Žlogarju. Od hrvaških „Hrvatska“, „Hrvatski Dnevnik“, „Dan“, „Pučki Prijatelj“, „Quarnero“, „Prava Crvena Hrvatska“ je sklepe vnaprej pozdravila.

Gospodarstvo.

Pomanjkanje gnoja.

Naša dežela izdaja na leto sto in stotisoče za umetna gnojila. To je vesel pojav našega gospodarstva, ker nam kaže, da napredujemo. Morda ni nobene dežele, ki bi se mogla ponašati s tako uporabo umetnih gnojil kakor se ponašamo kranjski gospo-

darji. Ta obilna poraba ima svoj vzrok deloma tudi v naših gospodarskih razmerah, v našem malem posestvu po eni in v naši strniščni setvi po drugi strani. Naš kmet vzame zemlji če le more po dva pridelka na leto, zato mora pa tudi bolj gnojiti.

Pri vsem tem položaju, v katerem se nahajamo danes z našim gnojenjem, nastane pa le vprašanje, ali je opravičeno, da se izdaja toliko denarja ven iz dežele za umetna gnojila? Ali bi se ne dalo pridelati doma več gnoja? Saj je domači gnoj vendar najcenejši in najboljši.

Kdor le malo motri naše razmere in naše gospodarstvo z gnojem, mora priti do zaključka, da se danes zametujejo ogromne vrednosti, ki tičijo v domačih gnojilih, in da se po drugi izdajajo ogromne vsote za umetna gnojila ven v druge dežele. To je dejstvo, kakor je tudi nepobitno dejstvo to, da gredo na ta način velikanske vsote v zgubo!

Danes nam primanjkuje gnoja. To pomanjkanje, ki je v zvezi z velikanskimi stroški, mora saj deloma ponehati in ponehalo bo, ako se postavimo s pridelovanjem potrebnega gnoja na lastne noge. Vsaka kmetija bi morala pridelati potrebni gnoj doma in če ne izhaja, naj prideluje več krme in redi več živine, da pride kmetija v sklad in v ravnotežje s potrebno množino gnoja. Tega načela, da se pridelava doma potrebni gnoj, bi se morali pri nas toliko bolj držati, ker je naše ravnanje z gnojem še vobče slabo in pomanjkljivo. Povsod pri vsakem gospodarstvu bi se moralo zaradi tega gledati na to, da se pridelava tudi dosti stelje, da se z gnojem pravilno ravna, da imamo gnojnične jame, da napravljamo kompost, z eno besedo, da porabimo in obrnemo v gnoj vse, kar se nam doma zastonj ponuja. Na ta način moramo priti polagoma do tega, da preneha današnje pomanjkanje gnoja.

Umetna gnojila naj pa ostanejo to kar so, namreč dobrodošla pomožna krmila. Dasi so jako važna in danes neobhodno potrebna, ne smejo delati dragocene konkurence, toliko manj, ker se ne morejo kosati z vrednostjo dobrih domačih gnojil. —r—

Premovanje telet.

V zadnjem času so se po celem Kranjskem vršila premovanja telet. Priredilo se je to premovanje sedaj že drugo leto in sicer s tem namenom, da se pospešuje kolikor mogoče tudi reja telet in sploh mlade govedi. V prvi vrsti se hoče vplivati na to, da se povzdigne reja telet po njenem številu, v drugi vrsti pa na to, da se reja telet in mlade govedi izboljša. Namen je dober in so se že tudi v enem in drugem oziru dosegli lepi vspehi.

Naši živinorejci redijo toliko živine, kolikor je upajo s pridelano krmo prehraniti čez leto in dan. Z rejo premovanih telet se jih pa sili, da skrbje ob enem tudi za obilnejšo krmo. Po dolenjskih krajih, kjer se privezujejo junčki, telice pa navadno mesarjem prodajajo, je premovanje telic posebno važno, ne samo iz ozirav na izboljšanje vse kravje reje, ampak tudi za to, da se povzdigne zares število mlade govedi in da se ustreže prvotnemu namenu premovanja.

Seveda je pa pri nas premovanje važno tudi zaradi tega, da se vpliva na izboljšanje reje. To izboljšanje se kaže že pri sesajočih teletih, ako smo jih dobili po dobrih kravah in bikih, kaže se tedaj že pri prvem premovanju, še bolj se pa kaže pri drugem premovanju, kadar se pripeljejo leto stare živali, tedaj takrat, ko se lahko presodi tudi skrb in delo slehernega živinorejca.

Izkušnje, ki jih imamo z letošnjim premovanjem, so za prvo leto dosti ugodne. Marsikatera telica bi šla pod nož, da ni dobila lansko leto premije. Pa tudi vspehi reje so dovoljni za naše razmere. Pri prvem premovanju se očitno kaže vrednost boljšega plemena in skrbnega odstavljanja, pri drugem premovanju pa zlasti vrednost dobre strežbe in skrbne reje.

Izmed juncev so se priznale premije pri drugem premovanju le tistim seveda, ki so se pustili za pleme in ki odgovarjajo po svoji vnanosti vsem zahtevam dobrih plemenjakov. Rezani junci se niso premirali. Premirale so se pa vse telice, ki so količkaj ustregle zahtevam plemenih živali. Zavrnile so se le tiste, ki so kazale očitne napake slabe reje. Hvala Bogu, da je bilo teh prav malo.

V obče so bili pa vspehi po naših krajih ugodni in je upati, da bodo od leta do leta boljši, ako se bodo živinorejci zavedali svoje naloge.

—r—

Politični pregled.

Državni zbor je v torek začel zasedanje. Finančni minister je predložil proračun, ki presega 3 milijarde v dohodkih kakor v troških in kaže prebitka nekaj nad 200.000 K. — Obravnava se zakon o kužnih boleznih. — Pričela se je debata o proračunu, v kateri pride na vrsto tudi balkansko vprašanje. Izvolili se bodo delegati, ker bodo delegacije začele zborovati v Budimpešti 5. novembra.

Hrvatsko-slovenski klub ima važna posvetovanja. Konstatiralo se je, da merodajni činitelji tirajo protijugoslovansko politiko; neznosne so naše razmere osobito v justični in naučni upravi. Zato bodo naši poslanci svojo taktiko obračali v izključno jugoslovansko politiko. Naši sovragi bi radi ustvarili jugoslovansko iredento.

Bosanski sabor je 23. oktobra začel zborovati. Obravnaval bo investicijske predloge.

V velikih evropskih državah vzbujajo največjo pozornost vojska na Balkanu. Od 8. oktobra dalje, ko je Črnagora napovedala Turčiji vojno, je na vseh mejah balkanskih držav živo vrvenje posamnih armad. Po zadnjih poročilih je sreča združenim pravoslavnim državam dozdej še mila. Povsod prodirajo v turško ozemlje. Najbrž ta teden pride do par večjih bitek. — Črnogorci prodirajo s 3 divizijami, z eno v Sandžak po zavzetju Beran, da se združijo s Srbi; s srednjo divizijo po zavzetju Dečiča in Tuzija ob skadrskem jezeru dalje, z zahodno pa proti Tarabošu tako, da so 21. oktobra že obkolili mesto Skader. — Srbi prodirajo z uspehom; osvojili so Kumanovo, Kratovo in Kočano, Prištino, Novi Pazar in Senico. Zasedli so že Kosovo polje, pomikajo se proti Skoplju, kjer utegne biti odločilna bitka. — Bolgarsko-srbska zapadna armada je osvojila Egri Palanko in Karagiali. Prodirajo po dolini Strume in preko Timraša, ki so ga zažgali. Zasedli so tudi kraja Dovlen in Kiržali ter Kresno.

Glavna armada bolgarska prodira proti Odrinu, v čegar okolici se pričakuje velika bitka. V manjših bitvah so Bolgari zmagali in zavzeli železnično postajo Mustafa paša. Napadli vzhodnje potem Kirk Kilisse ter tako odrezali turško armado od one pri Odrinu. Tu se vrši ljut boj. — Turki so presenetili Bolgare na morju blizu Varne, kjer so izkrcali 4000 mož. Obstreljavajo Kavarno.

Na jugu prodirajo Grki proti turškim pokrajinam. Zavzeli so Elasono in Diskato. Del grške armade na Epiru je pri Prevezi, drugi se pomika proti Janini v južni Albaniji. Grki so s svojim brodovjem prijadrli in zasedli otok Lemnos v Egejskem morju.

Turki zbirajo vse moči na suhem in na morju, čuteč da se gre za njih obstanek ali padec v Evropi. Bog daj srečo krščanskemu orožju.

Črnogorska armada je 23. okt. ponoči zavzela Siročko goro v najbližji bližini Taraboša, nad katerim dominira. Pričakuje se, da Taraboš pade danes ali jutri. Obstreljevanje Taraboša se nadaljuje. Armada kneza Danila se Skadru bliža. Obkoljenje Skadra bo koncem tega tedna gotovo. Turška garnizija je v zadnjih dneh dobila ojačenj.

Zabavi in pouku.

Ob otvoritvi nove gimnazije.

IV.

1. Za l. 1746 dovoljeno in 3. novembra otvorjeno gimnazijo je bilo mestno starešinstvo kupilo hišo in vrt nekdanjega mestnega sodnika Fričko-ta. To poslopje je bilo sicer enonadstropno ali kaj skromno. Da bi bil profesorjem oo. frančiškanom ob vsakem vremenu dohod polajšan, prizidali so mostovž na kor frančiškanske cerkve, koder so hodili naravnost iz samostana. A že čez dve leti (l. 1748) so ta mostovž odstranili, ker je delal temo kapeli sv. Frančiška, škodoval orgljam in so se po njem celo tatovi priplazili v samostan. — Iz nekega poročila l. 1785 se razvidi, da šolske sobe niso imele niti lesenega poda, ampak ilnat tlak. Sprva so pogrešali tudi zimskih oken. Zato so dijaki prezebali, ker si reže niso mogli oskrbeti kurjave, poklicani činitelji pa se tudi niso brigali. Bere se, da je še le l. 1799 prefektu bilo iz šolskega zaklada nakazanih 168 gld. za kurjavo.

Ob koncu stoletja je okrožno glavarstvo to poslopje opisalo kot zelo v slabem stanu. Stopnice da so bile bolj lestvi podobne in nevarne. Za šest latinskih razredov je bilo samo pet sob, torej so se morali učenci dveh razredov vkup poučevati v jedni sobi.

Prostora je tem bolj primanjkovalo, ker so l. 1778 tudi normalno stisnili v to poslopje.

Vsled sprememb ob francoski dobi je poslopje zadostovalo, a ko so Avstrijci zopet upeljali šestrazrednico, so nastanili en razred na rotovž, kjer je bila itak že dekliska šola. Zato je bilo potrebno, poslopje zopet razširiti. L. 1821 so prizidali v stranski ulici še en trakt z 2 sobama v pritličju in 2 v nadstropju. A ker so bili pozabili na stranišča, so morali končnima sobama po eno okno odzidati za omenjeni namen.

Ko je od l. 1848 začelo primanjkovati duhovskega naraščaja, je slavni mecen slovenski knezovladika Ant. Alojzij Wolf premišljeval, kako temu odpomoči. Prišel je na misel, da se v Novem Mestu spopolni gimnazija na 8 razredov. A za toliko razredov zopet ni bilo sob v poslopju. Treba ga torej povišati. Plemeniti škof pozove z okrožnico svojo duhovščino za prispevke in sam da 1000 gld. A troški so se pokazali preveliki, ker ni bilo dosti zagotovljenih prispevkov. Slednjič je l. 1852 naučno ministrstvo ukazalo narediti nadstropje samo na glavnem poslopju proti cerkvi, zato so se troški zmanjšali na 6502 gld. In ker pozneje tudi to še ni zadostovalo, je ministrstvo iz versko-šolskega zaklada dovolilo še potrebno vsoto.

L. 1871 pa, ko je prevzela država gimnazijo, je bilo na stranskem traktu še prizidano eno nadstropje, kjer je bila še ena šolska soba in knjižnica. Tako je ostalo do leta 1912.

Kdor je bil kaj po svetu in videl razne šolske palače, pa ga je zaneslo slučajno tudi v staro gimnazijo, se je moral čuditi, da se učna uprava ni poprej ganila in postavila zgradbe, kakor jo zahteva moderni duh. Pa prepustimo staro gimnazijo bodoči osodi, obrnimo svoj pogled proti novi zgradbi, ki se je po raznih zaprekah vendarle srečno dovršila v par letih.

2. Znamenit ostane v zgodovini dolenjske metropole 12. oktober 1912, ko se je slovesno otvorilo novo gimnazijsko poslopje.

Ob 8. uri dopoldne zbrali so se v kapiteljski cerkvi povabljeni dostojanstveniki, profesorski zbor, gimnazijska mladež in mnogo vernikov. Sv. opravilo se je začelo s poklicem sv. Duha, na kar je proš dr. Elbert pontifical ob asistenci vse kapiteljske in še nekaj druge duhovščine. Gimnazijski pevski zbor pod vodstvom kapiteljskega organista Hladnika je izborno prednašal melodijozno latinsko mašo.

Krog 9. ure so se podali povabljeni v novo gimnazijo, ki je tem povodom nad velikimi vrati kazala lično slikarijo Viribus unitis. Raz streho je plapolala cesarska zastava. Ozirali smo se, a nismo mogli zapaziti nikjer slovenske trobojnice, kar je gotovo preočito preziranje naše deželne zastave. Proš Elbert s prejšnjo asistenco nato izvrši po rimskem obredniku blagoslov novega poslopja. Med škropljenjem je proizvajal dijaški pevski zbor primerno skladbo. Sklepno so se zbrali vsi v prostrani telovadnici, kjer je že čakala šolska mladina. Na lepó s palmami in drugim zelenjem ozališanem pročelju je stal cesarjev kip, obdan s črnozolto draperijo. Ravnatelj Fran Brežnik stopi k istotako prevlečeni mizi in spregovori s sonornim glasom izboren govor, ki ga radi njegove programatične vsebine objavljamo v celoti, in se g. ravnatelju iskreno zahvaljujemo, da ga je blagovolil izročiti našim Novicam.

Visokorodni gospod dvorni svetnik,

Prečastna in Velecenjena gospoda!

Zbrali smo se k redki, a imenitni slavnosti, ko obhaja učiteljski zbor in učenci novom. gimnazije, Novo mesto in njegova okolica, vse prebivalstvo Dolenjske dan blagoslovljenja in oddaje novega gimn. poslopja vzgoji in pouku gimnazijske mladine.

Vesetje in ponos me navdaja, da morem kot ravnatelj novomeške gimnazije danes z vami obhajati to redko slavnost. Ta slavnost je tem znamenitejša, ker se je v tej prostrani dvorani zbrala obilna množica visokocenjenih gostov in prijateljev, da z nami proslavi srečni in veseli dan, katerega so učitelji in učenci, stariši in prijatelji gimnazije že dolgo željno pričakovali. Pred vsem mi bodi dovoljeno, da v imenu celega zavoda presrčno pozdravim visokorodnega gospoda dvornega svetnika viteza Kalteneggerja, milostivega gospoda prošta dr. Elberta, gospoda župana Novega mesta Karola Rosmana, državnega in deželnega poslanca gospoda prof. Jarca in vso ostalo gospodo, ter jih srčno zahvaljujem, da so s svojo navzočnostjo okrasili današnji dan in dali tej redki kulturni svečanosti višji pomen. — Vsi, ki smo se zbrali v tem novem poslopju za pouk in vzgojo, se srčno radujemo, ker se z današnjim dnem pričinja nova doba v zgodovini novomeške gimnazije in, kakor se nadjam, se odvarja danes tudi pogled v boljšo bodočnost ali kakor pravi hrvatski pesnik „Zora puca, bit

če dana“. Kajti staro gimn. poslopje ni odgovarjalo znamenitemu svojemu namenu niti v vzgojnem, niti v didaktičnem, niti v higijeničnem pogledu — vzlasti od onega časa, ko se je število učencev za več kakor sto pomnožilo. Velike zapreke in težave, katere so prihajale iz razmer med Nov. Mestom in Kandijo, so dolgo ovirale in zadrževale nujno potrebo nov. gimn. poslopja in le neumornemu in neustrašenemu prizadevanju nekaterih gospodov se imamo zahvaliti, da stoji danes nova gimnazija gotova in sicer na novomeških tleh.

Ako se v duhu podam skozi prostore nov. gimn. poslopja, se srčno radujem, da je postavljen znanosti in umetnosti kakor za učitelje tako za učence primeren dom. Sicer ni novo gimn. poslopje moderna palača, v katerej se bliščijo pozlačeni stropi in mramornati stebri. Jednostavno in priprosto, a imenitno in primerno je vse, kar spada k poslopju. Vse kaže izborna solidnost ter jako fin okus in menda ne pretiram, ako trdim, da je to šolsko poslopje eno najlepših cele Kranjske in da ga smemo prištevati vsled njegove idealne lege k najizbornim v Avstriji. Na vse, kar novodobna pedagogika in higijena zahteva, se je pri tej zgradbi oziralo, in tudi drugod dobljene izkušnje so se pri upravi šolskih sob in učnih zbirk upoštevale. Lega poslopja je taka, da od vseh strani lahko prihaja svetloba in čist zrak. Krasen je razgled na vshod, jug in zapad. Tudi šolskih prostorov je v novem poslopju zadosti, ker ima 11 šolskih sob, risalnico in fizikalno dvorano. Pred vsem opozarjam na krasne hodnike in svetle stopnice, na prostorno, visoko in moderno opremljeno telovadnico, risalnico, fizikalno dvorano, posvetovalnico, sobe za učiteljske in dijaške knjižnice, za naravoslovno zbirko, lepo opremljeno ravnateljsko pisarno in lepo govorilnico, kar zbuja nado, da bo občevanje med šolo in stariši se v prihodnosti bolj uspešno razvijalo, in lepo naturalno stanovanje ravnateljevo. Tako lepega glavnega uroda kakor novomeška gimnazija, nima na Kranjskem nobeno srednješolsko poslopje. Poleg poslopja je dijaško igrišče in okoli zgradbe obilo prostora, kjer se bodo učenci v odmorih v svežem zraku sprehajali in si tako pridobivali novih moči za nove dušne napore.

Ta krasna zgradba se danes z najboljšimi nadami in željami svečano odvarja ter izročča z njenimi ključi ravnateljstvu in učiteljskemu zboru, da vrši v njej svoj plemenit poklic. Ti ključi naj odvarjajo vhod vsemu, kar je resnično, lepo in dobro, zapirajo pa naj pristop vsemu, kar je grdo in nizkotno in vsemu, kar bi utegnilo vneti prepir in strankarstvo bodisi med učitelji bodisi med učenci. Prava krščanska ljubezen, ki je najpopolnejša vez, naj veže učitelje in učence med sebo. Ta zgradba naj bo hram miru in sloge ter resnega dela. Mladina naj se pred vsem uči materinega jezika in ljubiti svoj narod in domovino, a tudi spoštovati vrline drugih narodov kakor lepo pravi Preradovič: „Tudje spoštuj, a svojim se diči.“ Res je, da nam nudijo dela grških, latinskih in nemških klasikov vzvišene in čudovito lepe misli in spodbude. Vendar je za slovenskega učenca pred vsem važno, da spozna iz vzgledov svoje domovine moč in sposobnost slovenskega ljudstva ter se navdušuje za naporno delovanje po vzgledih kakor Slomšek, dr. Janez Bleiweis, Einspieler, Prešeren, Gregorčič, Dobrila, Miklošič, Čehovin in sto drugih.

Nadejam se, čestiti gospodje kolegi, da bode v novem poslopju izvrševali dolžnosti učiteljskega poklica z navdušenostjo in ljubeznijo do mladine in predmetov, katere učite. Najboljši poučni načrti ostanejo mrtva črka, ako jih ne oživlja svež duh in ognjevite besede učiteljev. V vaših rokah je sto in sto marljivih učencev, v vaših rokah so nade starišev, naroda in domovine. Bodite mladini, ki se vam poverja, dobri in pravični, potrpežljivi in vstrajni vzgojitelji in učitelji, roditeljem ali njih zastopnikom pa postrežljivi svetniki. Bodite mladeničem solnce, ki ne bistri samo um, ampak ogreva in blaži tudi srce, kajti šola, v katerej bi se mladini bistril samo um, bi bila rokodelska in površna, in učitelj, ki uči samo znanosti, bi bil rokodellec. Učitelj pa, ki vzgaja značaj, je umetnik. In naloga gimnazije je vzgojiti plemenite značaje. Vzgajajte v nežnih srcih mladine pred vsem verske in npravstvene čute, da ne postanejo mladeniči orodje egoizma in strastij, ampak da se v njih vzgoji ljubezen do Boga in bližnjega, do vladarja in domovine, do vsega, kar človeški rod povzdiguje, osrečuje in ublažuje. Tako bodo prihajali iz tega zavoda krepki in zdravi, vrli in značajni mladeniči. Navdušujte učence za vse, kar je vzvišeno, plemenito in dobro!

Vi pak, dragi učenci in učenke, up in nada naroda, ko jim je sreča naklonila, da prvi pohajate novo gimn. poslopje, vedite, da je zgrajeno za vas, da ga čuvate, spoštujete in ljubite! Učite se pridno, porabite vestno čas, da si pridobite mnogovrstnih in temeljitih znanostij; toda ne učite se površno samo za rede, ampak

za življenje, — non scholae sed vitae discendum —. V vrlem tekmovanju pridobite si bogat zaklad znanja. Kajti veda je moč, moč pa je bogastvo, katerega tatovi ne odnesejo in katerega rja in moli ne morejo vničiti. Poleg ved in znanosti pa, ki so vam potrebne, se morate privaditi resnemu in napornemu delu. Kdor pa hoče resno in vrlo delati, se mora učiti voljo krepiti za vse dobro, samega sebe vladati, ne pa udati se hipnim strastem, temveč v vsem svojem dejanju slediti trdnemu prepričanju in načelom nrvnosti. Moja iskrena želja je, da bi v tem lepem poslopju se vzbujalo v vaših srcih le hrepenenje po blagem in plemenitem, stud in zaničevanje pa vsega, kar je grdo in nizko. Potrudite se koristno z lepim in dobrim združiti in ono vrlost telesnega in dušnega razvitka doseči, katero so Grki imenovali *καλοκαγαθία*. Potem vam bo mogoče uspešno delovati za skupni blagor in za vas same.

Jaz pa, predragi, obljubujem v tem velepomembnem trenutku, da bodemo, posnemajoči načelo presvetlega cesarja Franca Jožefa I. s združenimi močmi, vedno vestno izpolnjevali dolžnosti našega težavnega, a idealnega poklica. Mi hočemo nam izročene mladeniče vzgajati v pravem krščanskem duhu in njihova srca navdajati z globoko pobožnostjo in strahom božjim *Initium sapientiae timor domini*. Gimnazija je krščanska šola in dandanašnja gimnazija ima pred vsem dolžnost ime onega na svoj prapor zapisati, ki je rekel: *εγώ ειμι ή οδός και ή αλήθεια και ό βίος* — jaz sem pot, resnica in življenje. Ali si naj oči zatisnemo pred dejstvom, da dandanes bolj kakor prej kedaj krščanstvu sovražni brezverci v vseh slojih našega ljudstva novotarijo kakor za časa Sokrata pri Grkih zloglasni sofist? Ali naj v tem času, ko vse vre (*πάντα όεί*), ko se krščanska nrvnost in poštenost spodkopava pod krinko prave nrvnosti in se njej nova morala kot edino prava nasproti postavlja — ali naj mi učence pri teh žalostnih socijalnih razmerah iz varstva gimnazije izpustimo brez vodilnih, trdnih načel za življenje?

Gotovo ne. Ta naloga pa je za vsakega učitelja tem lažja in hvaležnejša, ker se pri vsem sovraštvu zoper krščanstvo vendar sedaj vzbuja globoko hrepenenje po krščanskem življenju in močno in vedno naraščajoče gibanje in navdušenje za krščanska načela.

Torej hočemo vsi, predragi gospodje kolegi, z združenimi močmi se truditi, da položimo v naših učencih temelj za nrvno verski značaj. To je naša prva in najvažnejša naloga. Domovini hočemo služiti s tem, da gojimo v šoli idealizem, ki je bil zvezda voditeljica vseh kulturnih narodov. Domovini hočemo služiti s tem, da krepimo telesne moči naših učencev v telovadnici, na igrišču, in na izletih, dobro vedoč, da biva le v zdravem telesu zdrava nrvna in duševna moč, kakor trdi Juvenal: *mens sana in corpore sano*.

Rad bi se pri tej točki še mudil in razjasnil veliko korist, ki učeči se mladini prihaja od telesnih vaj za izobrazbo duha in srca — a zadosti, dandanašnja gimnazija odgovarja modernim zahtevam domovine in ko bo novi poučni načrt iz leta 1909 izveden v vseh osmih razredih, bo stala dandanašnja gimnazija različnih tip na vrhuncu občne olike.

Izmed vseh čutov, ki v tem pomemnem trenutku naša srca navdajajo, zahteva čut hvaležnosti najjasnejšega izraza.

Pred vsem naj doni danes iz globočine naših src čast in hvala vsemogočnemu, ki je vir in začetek vsega dobrega, ki je pri zgradbi očitno delo človeških rok blagohotno pospeševal in delavce po očetovsko varoval vseh nezgod in nesreč.

Veliko hvaležnost dolgujemo pred vsem visoki državni poučni upravi, c. kr. ministerstvu za poduk in bogočastje, in ministerstvu za javna dela in c. kr. dež. šolskemu svetu za Kranjsko, ki je postavila za naše delovanje tako krasen dom.

Potem gre prav srčna hvaležnost stavbenemu komiteju, ki je napravil načrt za stavbo, ga tako vestno izvedel in poslopje s toliko vnemo izdelal in okrasil, res velika spodbuda za nas, da ga čuvamo in varujemo.

Prav globoko in iskreno hvaležnost dolgujemo Novemu Mestu, ki je dalo stavbišče za novo gimnazijo in obljubilo k stavbi prispevati 50.000 K in tako omogočilo izvršitev zgradbe.

Najsrečneje pa zahvaljujem visokorodnega gospoda dvornega svetnika viteza Kalteneggerja, ki je kot namestnik njega ekselence gospoda deželnega predsednika barona Schwarz s svojo navzočnostjo okrasil današnjo svečanost in ki si je kot poročevalec v deželnem šolskem svetu pridobil za novo gimnazijsko poslopje in njega krasno upravo velike zasluge.

Najtopleje zahvaljujem tudi milostivega prošta novomeškega kapitelnega, gospoda dr. Elberta, čegar plemenita skrb za šolsko mladež je neusahljiva, ki je danes pri slovesni sv. maši klical na pomoč sv. Duha in ki je blagoslovil novo poslopje.

Pri tej priliki se tudi hvaležno spominjam vseh tvrdk obrtnikov in delavcev, ki so pri zgradbi in notranji opravi sodelovali in si tako za dolgo časa postavili spomenik svoje obrtne delavnosti in izurjenosti.

Da, vsem, ki so to lepo zgradbo ustanovili, jo do današnjega dne duševno ali gmotno pospeševali, izrekam v imenu zavoda, katerega voditi mi je čast, najtoplejšo zahvalo.

In tako vidimo danes vsi učitelji in učenci, da dolgujemo velik dolg hvaležnosti. Tega pa hočemo poplačati z neumorno delavnostjo in vestnim izpolnjevanjem naših dolžnosti. Potem pa bo Bog dal obilen blagoslov, da se bo iz tega zavoda razlival tok prave olike in krščanske človekoljubnosti po vsej Dolenjski.

Toda glejte, mi vsi, učitelji, učenci in stariši imamo slaven uzor nesebične vestnoti in vedno neusahljive požrtvovalnosti v našem oboževanem in iskreno ljubljem cesarju, ki je posvetil, neumorno delujoč skozi 63 let svojega vladanja, vse svoje življenje, vse svoje moči blagru svojih narodov. Lep svoj napredek ima Novo mesto pred vsem zahvaliti modri skrbnosti našega preljubljenega cesarja, čegar praded Rudolf IV. je ustanovil l. 1365 Rudolfovo, čegar pradedinja, slavna cesarica Marija Terezija, je leta 1746 ustanovila našo gimnazijo.

Zato pa ta za novomeško gimnazijo velepomembni slavnostni dan najveličastneje obhajamo, da izrazimo iz dna naših src iskreno ljubezen in neomahljivo udanost in zvestobo našemu preljubljenemu vladarju, vzvišenemu in plemenitemu pospeševalju znanosti in umetnosti, šolstva in prosvete.

Moja prva srčna želja, ki jo polagam v tem poslopju na vaša usta, naj se glasi:

Bog ohrani, obvaruj in blagoslovi Njegovo Veličanstvo našega premilostivega cesarja Franca Jožefa I.! Živijo! Živijo! Živijo!

Živahen trikratni živio je razlegal iz stoterih grl po dvorani, ko je g. ravnatelj končal. Vedno lepa cesarska pesem je privrela iz dijaških grl med spremljevanjem mladih vijolinistov.

Dvorni svetnik vitez pl. Kaltenegger čestita Novemu Mestu, učiteljstvu in dijaštvu na srečno dokončanem poslopju. Povdarja, da so se vse težkoče, ki so sprva stavbo zadrževale, vsled izvanredne požrtvovalnosti in energije prošta Elberta slednjč srečno premagale. — Ravnatelju in profesorskemu zboru priporoča v dosego cilja, ki ga ima gimnazijska vzgoja, sporazumnost in harmonijo. — Občini novomeški omenja, da jo še čaka težka naloga glede ljudskega šolstva, a da se sme nadejati pri vladi blagohotnosti, kakor se je prepričala i pri tej gimnazijski stavbi.

Župan Rosmann se zahvali deželni vladi in g. dvornemu svetniku za dosedanjo naklonjenost pri zgradbi gimnazije. Omenja še enkrat zaslug prošta Elberta in dr. Defranceschita. — Govori, naj se v tem poslopju vzgajajo čisti značaji, ne egoizem... Priporoča težnje za mestno šolstvo na blagohotno uvaževanje poslancu Jarcu in prosi dvornega svetnika, naj visoka vlada še za naprej skazuje svojo pomoč. — Ravnatelj prebere telegram udanosti in zvestobe udeležencev do Nj. Veličanstva cesarja. Svojo odsotnost so opravičili s pozdravnimi pismi ekselencija naučni minister vitez Hussarek, ekscel. dež. predsednik baron Schwarz, dvorni svetnik dr. Jan. Huemer in deželni glavar dr. Ivan Šusteršič. Patrijotična pesem „Domovje moja Avstrija“ sklene pomenljivo slavnost.

Na dvorišču je potem fotograf Dolenc vso družbo fotografiral. Marsikateri sedanji učenec bo še v poznih letih rad pogledal sliko, ki ga bo spominjala na kraj, kjer si je postavil temelj svojega poklica in upajmo tudi neskaljene sreče.

Gostoljubni g. prošt je povabil odličnejše goste k sebi na telesno krepčilo. Med obedom so se izrekle običajne zdravice. Godba meščanske garde je s primernimi komadi vzdrževala veselo razpoloženje.

Sama narava je k temu tudi pripomogla, kajti imeli smo prvi krasni jesenski dan. Solnce je po dolgem času zlate žarke lilo na dolensko pokrajino, zlatilo je novi dom, iz katerega naj izvira dolenski mladini zaklad čednosti in vednosti, da se resno pripravi na delo za Boga in domovino.

Dopisi.

Ajdovec. Danes dopoldne (8. okt.) so našli v nekem prepadu mrtvo Marijo Kaplan z Vrbovca. Prišla je bila semkaj v nedeljo vrnit nekomu posojene denarje, v gozdu vračajočo se jo je prehitela noč, da je zašla in v temi prišla na rob brezna, v katerega se je prekucnila, prebila si črepinjo in našla nepričakovano smrt. Zapušča moža in štiri osirotele otroke, katerih najstarejši je v petem letu. — Vedno deževje zadržuje, da ne more grozdje dozoreti, ki je že drugače toliko trpelo vsled paleža in

plesnobe. Tudi kornja je vedno še zelena in ajda je kazala tako lepo, pa jo je po dolinah pokončala prezgodnja slana, po gorah pa imamo premalo toplote.

Celovec. Družba sv. Mohorja. Družba sv. Mohorja v Celovcu je ravnokar pričela razpošiljati družbene knjige za leto 1912. Cenjeni udje prejmejo letos naslednji književni dar 1. Zgodbe sv. pisma, 18. zvezek (zadnji). 2. Koledar za leto 1913. 3. Balade in romance. 4. Podobe iz misijonskih dežel, 2. zvezek. 5. Slovenske Večernice, 66. zvezek. 6. Zgodovina slovenskega naroda, 2. zvezek. Kdor je doplačal 60 vin. za broš., oziroma 1 krono za vezan izvod, prejme kot 7. knjigo: Rzne povesti. Kdor je doplačal 80 vin. za vezan izvod z rdečo obrezo, oziroma 1 K 30 vin. za vezan izvod z zlato obrezo, prejme kot 8. knjigo: Evangeljska zakladnica. Družba se bo potrudila, da prejmejo častiti udje knjige kolikor mogoče hitro. Red za letošnje razpošiljatev je sledeči: 1. Amerika, Afrika, Azija. 2. Krška škofija. 3. Razni kraji. 4. Lavantinska škofija. 5. Ljubljanska škofija. 6. Goriška nadškofija. 7. Tržaško-koprška škofija. Vsak družbenik naj prejme svoje knjige v tisti dekaniji ali župniji, v kateri se je vpisal. Na poznejše izpremembe stanovišča se pri tolikem številu družbenikov ni moglo ozirati. Cenjene gospe poverjenike nujno prosimo, naj pošljejo po prejemu „aviza“ takoj po knjige na železniško postajo, da ne bo sitnih reklamacij, ki povzročajo družbi samo zamudo in nepotrebnih stroškov. Vsem č. g. poverjenikom, ki prejmejo po železnici po več zabojev, vljudno naznanjamo, da se nahaja zapisnik udov vedno v zaboju z najnižjo številko. Vsakemu zavoju so tudi priložene vpisovalne pole in potrdilni listki za prihodnje leto. Stroške, katere so imeli č. g. poverjeniki za odposlatev denarja in prejem knjig, morajo jim posamezni udje povrniti. Družba sv. Mohorja v Celovcu.

Št. Jernej. Slavnost, katero je priredilo 13. oktobra slov. kat. izobraževalno društvo povodom 50letnice smrti škofa Antona Martina Slomšek ob 3. uri popoldne v krásni veliki društveni dvorani, izvršila se je sijajno in veličastno. Dvorana je bila vsa napolnena mladih in odraščanih poslušalcev. Godba je zasvirala Slomškovo pesen. Govor, ki ga je izborni govoril č. g. Janez Drešar, je vsem zelo dopadel, ker je popisal od rojstva, pouka, službovanja, pisanja, sploh v glavnih obrisih vse znamenitosti iz bogatega življenja knezoškofa Ant. Mart. Slomšek-a. Imeli smo pred očmi Slomška kot kaplana — župnika — opata v Celju, škofa na Koroškem in v Mariboru. Čul si o njem kot pesniku, pisatelju, narodnem buditelju, ustanovitelju Družbe sv. Mohora itd. Taki govori so za ljudstvo; da jih ceni, kaže odobravanje in sklepno ploskanje. Dvorana je bila na odru vsa v nakitju, opletena z venci, balončki, zelenjavo, cveticami, v sredi pa v lepem okviru slika škofa Slomška med zelenjem in cveticami. Gotovo so videli na Dunaju naši udeležniki Evhariističnega kongresa, kako lepo tam kinčajo prostore; zato so jih posnemali naši doma, da je bilo tukaj tudi tako okusno izvršeno. Po govoru so pa naše tamburašnje 15 na število, menjevaje z 25 Orlovimi godbeniki, prav krasno igrale po več komadov, za kar so jim pa tudi vsi ploskali itd. Deklamacije in petje ljubkih Slomškovih pesem je občinstvu zelo ugajalo. G. dirigent Čadež sme biti zadovoljen, da je pri tamburaših in Orlih dosegel že take uspehe. Srečolov se je dobro obnesel, čez stotrideset lepih dobitkov je marsikaterega mikalo, da je segel po listkih, akopram je potegnil prazne. Tudi srečke „Efektne loterije Slovenske Straže“ so se prodajale in so jih več nakupili, kakor tudi šaljiya pošta, ki je mnogo smeha privabila. Koristen sad slavnosti je „Podružnica Slov. Straže“. Izvolili so takoj odbor. Ker znani naš prezasluzni starosta ni mogel prevzeti predsedniškega mesta „Podr. Slov. Straže“, so izvolili č. g. Jan. Drešarja; za tajnico pa novo gđc. učiteljico iz Čadreja, ki je imela pri „dražbi“ srečo, naj bi jo i pri nabiranju udov za to obrambeno društvo. — Le pogumno naprej za splošno izobrazbo našega ukazljivega ljudstva!

Št. Jernej. Letošnje slavnosti lepo zaključuje slovesnost povodom birmovanja presvetlega g. knezoškofa. Že sprejem v nedeljo popoldne 20. okt. je bil sijajen. Na meji naše župnije je pričakalo več konjkov in vozov g. knezoškofa došlega iz Škocijana. V imenu vseh pozdravi župan Repsel, obdan od mnogo odbornikov, višjega pastirja. Že na Drami so vihrale zastave, kakor ob vsej poti do fare. Tu pa je 12 metrov dolgi prapor raz zvonik oznanoval župljanom veseli dan. Glavni pozdrav pa se je vršil v Št. Jerneju, kjer se je zbrala ogromna množica pri slavoloku, na čelu jej naše organizacije. Ne bom omenjal vseh nagovorov, kakor je običajno povsod. Zadostuje, če objavite, kako je v imenu našega „Orla“ ogovoril Prezvzišenega Josip Globavs iz Šmarje: „Prezvzišeni gospod knez in škof! Prihajajoči v našo faro sprejmite priske pozdrave teh mladih fantov Orlov. Stopili smo

v vrsto Orlovske organizacije, ki se ima boriti za čast sv. vere in čast slovenske domovine. Vi prevzvišeni knez to tudi pričakujete od nas. In jaz Vam obljubljam, da bomo vedno ljubili vero naših očetov in čast mile domovine. V imenu vseh teh Vam to obljubljam in upam, da bomo držali to tudi vsi! Zato Vam iz srca kličem krepki: Na zdar!

Zvečer je bila izborna podoknica. Tamburašnje so zaigrale Lepa naša domovina — Naprej zastava Slave — Slovenec sem itd. prav precizno. Orlova godba pred okrašenim in razsvetljenim župniščem je izvajala več lepih komadov. Bengalični ogenj je podoknici povišal sijaj. G. nadpastir je bil očividno presenečen ter se je presrečno zahvalil.

Iz Cerkelj pri Krškem se poroča: Ob birmovanju je cerkljanska župnija slovesno sprejela prevzvišenega g. knezoškofa. Ker ob cesti ni vasi, pa je vsaka vas postavila zase poseben slavolok, ob katerem so se njeni zastopniki poklonili g. nadpastirju. Pri fari pa so pozdravili Prezvzišenega naši Orli, Marijina družba in šolska mladež — četudi ni bilo g. nadučitelja poleg. — G. knezoškof je bil zelo zadovoljen in je pri tej priliki imenoval našega č. g. župnika duhovnim svetnikom za obilne zasluge. Ako pomislimo, koliko skrbi mu je prizadejala zgradba novega župnišča in lepe cerkve, smo veseli, da se je to priznalo na višjem mestu. Pa tudi izobraževalno delo je prenovilo našo župnijo, da je med prvimi na Dolenjskem.

Soteska. Župnik v pokoju Franc Bukovec je umrl v Loški vasi pri Soteski dne 10. oktobra ob 5. uri popoldne, zadet od mrtvouda, vendar še previden s sv. zakramenti za umirajoče. Naj podam rajnkemu par vrstic za slovo in spomin! Pokojni župnik soteski Andrej Škrabec je Jamčarjevega očeta (tako se pravi pri hiši po domače) nagovoril, da so dali malega brihtnega Franceta v topliško šolo, katere dotlej v Soteski ni še bilo. Po končani ljudski šoli je stopil Francé v novomeško gimnazijo, oče njegov pa je vozil žito kot plačilo sinovi gospodinji. Da se je očetu to breme olajšalo, dali so mu oo. franciskani potrebne hrane. Po dovršenih gimnazijskih naukih je stopil v tržaško bogoslovje in služil nato kot kapelan v Vršeču, Lindaru, Zminju, nazadnje kot župnik 35 let neprenehoma v Trvižu poleg Pazina. Istra je bila tedaj zelo zanemarjena v verskem in narodnem oziru. In kakor je bilo že več kranjskih duhovnikov probuditeljev bratskega hrvaško-istrskega ljudstva, tako je tudi pokojni Franc Bukovec stal v težkih prvih borbah, ko je bilo tudi življenje njegovo čisto v nevarnosti pred nasprotniki, v prvih vrstah. Verski in politični vojniki v mladosti, je ostal navdušen Jugoslovan do konca. Da bi bil še mlad, bil bi stopil med črnogorske vrste na Balkanu... Spomnil se je v svoji skromni oporoki tudi „Slovenske Straže“. Ko je stopil v pokoj in se nastanil v rojstni vasi v soteski župniji, skrbel je v verskem oziru za Italijane, katerih stotina prebiva po soteskih grajščinskih gozdovih. Vojnik proti laškim iredentistom je postal pastir in oče njihovih boljših bratov. Boritelj za svetinje slovenskega naroda g. kanonik Anton Žlogar je blagoslovil grob boritelju za pravo hrvaškega naroda, obdan od desetorice duhovnikov, češ: „Ena se Tebi je želja spolnila, v zemlji domači da truplo leži.“ — Istrski narod, med katerim je ranjki gospod Bukovec deloval in živel 40 let, kliče: „Neka mu časten spomen u narodu i lahka mu bila rodna gruda, a duša mu se raja naužila! Eto, pošao je Bogu na istinu!“ A. V.

Domače in tuje novice.

Duhovska vest. Dolenjski rojak duhovni svetnik in župnik Mihael Saje se je pretečeni teden poslovil od Stange ter se v pokoju nastanil na Skaručini pri Šmarni gori.

Ljudsko šolstvo na Dolenjskem. Namesto v Ambrus prestavljenega proviz. učitelja Albina Lajovic je imenovana za prov. učiteljico na Vrhu Lucija Mencinger, prov. učiteljica v Dragatušn. — Za suplenta v Črnomlju je imenovan absol. uč. kandidat Leon Fink. — Marija Urbančič je imenovana za učiteljico na Prežganjem. — Učiteljica Angela Kuhelj v Mokronogu ima zaradi bolezni dopust ter je na njeno mesto imenovan za suplenta Ivan Stegovec, bivši suplent v Čadežu. — Na mesto učitelja Maksa Tschinkel, ki je v svrhu študij na dopustu, je imenovan za suplenta v Koprivniku abs. učit. kandidat Adolf Schwehla, in na mesto učitelja Henrika pl. Turzanskega, ki je dobil v svrhu študij dopust, za suplentinjo v Dolgi vasi abs. učit. kandidatinja Ema Hönigmann. Nadučitelj Ivan Polak v Št. Vidu pri Zaticini je dobil zaradi študij dopust ter ga bo nadomeščala bivša suplentinja pri Sv. Križu Marija Ditinger.

Duhovska vest. Nemški viteški red je premestil iz Semiča kapelana č. g. Rafaela Grobljar v Ormož, v Semič pride č. p. Anzelm Polak iz Ljubljane.

Vojaško. Naš domačin gospod nadporočnik Karol Dolenc prestavljen je od dunajskega domobranskega pešpolka št. 1 k češkemu polku št. 11 v Jičín.

Odlikovan je z zlatim zaslužnim križcem s krono znani požrtvovalni župnik triglavski č. g. Jakob Aljaž na Dovjem.

Umrla je 11. oktobra v Dol. Maharovcu št. 2. občespoštovana posestnica Uršula Luzar v starosti 78 let. Pokojnica je bila najboljša in vzorna krščanska mati, zato upamo, da je tudi blaženo zaspala v Gospodu, ker bila je popolnoma vdana v Božjo voljo, najlepše pripravljena po našem prečastitemu gospodu kaplanu Petru Likarju iz Št. Jerneja. Naj počiva v miru preblaga duša!

Poštni urad Zagradec-Fužine s prispevkom 644 K za slugo je razpisan do konca oktobra.

Važno za c. kr. uradništvo. V višji razred aktivitetnih doklad je vlada pomaknila 101 okraj. Mej temi je Novo Mesto pomakneno v III. razred.

Predstava s skioptičnimi slikami se bode vršila v nedeljo 10. novembra ob 5. uri popoldne in 8. uri zvečer v „Rokodelskem domu“ v Rudolfovem. Pri vsaki predstavi se bode videlo po 75 najrazličnejših slik, nanašajočih se na presveto Evharistijo, kakor: Predpodobe iz stare zaveze, kraj ustanovitve Evharistije, podobe pogostnega sv. obhajila, čudeži Evharistije, in evharistični kongresi, osobito še 15 slik od zadnjega dunajskega kongresa. Predstave s temi skioptičnimi slikami, ki so se vršile pred in po evharističnem kongresu posebno še v treh dneh zborovanja na Dunaju so bile od nešteti udeležencev obiskane ter zbujele splošno zanimanje ter vsestransko zadovoljnost. Prilika bo tedaj dana tudi tukajšnjemu slavnemu občinstvu videti in občudovati to, kar je bilo v največjih mestih naše Avstrije z veseljem in zadovoljnostjo sprejeto. Cene bodo prav nizke, da bo slehernemu mogoče biti pri obeh predstavah. S stopnino se bo poravnala svota za izposojilo slik ter dolg tukajšnje lurške kapele. Vstopnice se bodo od 4. novembra naprej prodajale iz prijaznosti v prodajalni Krajčevih naslednikov.

Stenski koledar za leto 1913

je izšel v lepi izpeljavi

v tiskarni J. Krajec nasl. v Rudolfovem.

Cena 40 vin., s poštnino 10 vin. več.

Za Ljubljano in okolico ima zalogo

Prodajalna Kat. tisk. društva (Ničman) Ljubljana.

„Slovenec“ poroča: Primarij bolnice Usmiljenih bratov v Kandiji dr. Buh je izstopil iz bolnice. Kdo bo njegov naslednik, še ni znano; najbrže pride zdravnik graškega konvikta. Dr. Buh se bode sedaj posvetil samo privatni praksi. — Dodatno se nam poroča, da je to mesto v kandijski bolnici prevzel zdravnik dr. Pavlič.

Beguna Józefa Urabca, ki je ušel iz ljublj. prisilne delavnice, so orožniki prijeli na Stari žagi pri Črmošnjicah ter ga oddali na pristojno mesto.

Strašen umor se je 13. oktobra izvršil v Dobropoljah, kjer je proti večeru nek pretepač radi očetovskega posvarila, da se ne spodobi kleti na Gospodov dan, izvrstnega gospodarja Jan. Drobniča sunil z nožem tako, da je slednji kmalo izkrevavel in umrl. Drobnič je bil ugleden mož, obč. odbornik in delaven so-mišljenik S. L. S. Zapušča 10 otrok. Žena je bila na obisku v Laščah pri svojih sorodnikih. Vrnivši se najde dražega soproga mrtvega mej plakajočimi otroci. Žalovanje je splošno. Orožniki so storilca Pavliča izročili sodišču, da prejme zaslužen kaznen.

Jubilejne ustanove. Trgovska in obrtniška zbornica za Kranjsko razpisuje za leto 1912: a) osemnajst cesarja Frana Josipa ustanov (8 po 50 K in 10 po 20 K) za uboge onemogle obrtnike vojvodine Kranjske; b) štirinajst cesarja Frana Josipa ustanov (4 po 50 K in 10 po 20 K) za uboge onemogle obrtnike in trgovce vojvodine Kranjske; c) pet cesarice Elizabete ustanov po 40 K za uboge onemogle vdove kranjskih obrtnikov — ter

d) pet cesarja Frana Josipa ustanov po 20 K za uboge vdove kranjskih obrtnikov in trgovcev. — Prošnje naj se pošljejo trgovski in obrtniški zbornici v Ljubljani do 15. novembra 1912. Priloži naj se jim od občinskega in župnijskega urada potrjeno dokazilo, da je prosilec obrt ali trgovino samostojno izvrševal, da sedaj zaradi onemoglosti ne more več delati in da je ubog; oziroma da je prositeljica onemogla, uboga vdova bivšega samostojnega obrtnika ali trgovca.

Konec vojske na Balkanu naj bo tak ali tak, gotovo je, da ne more imeti nobenega vpliva na dobitke turških srečk, zavarovanih na povsem gotovih dohodkih turške države, ki stoje pod posebno evropsko kontrolo, katera vestno zastopa koristi upnikov turške države, med katere se štejejo seveda tudi posestniki turških srečk. Prihodnje žrebanje turških srečk se bo vršilo dne 1. decembra t. l., pri katerem bo izžreban glavni do-bitek 400.000 frankov. Dotičnike, ki že imajo turško srečko ali pa ki žele naročiti druge cenejše srečke, opozarjamo na posebno ponudbo v oglasu „Srečke v korist Slovenski Straži“, ki bo izšel tekom prihodnjih dni. Kakor že znano, daje pojasnila in sprejema naročila za Slovensko Stražo g. Valentin Urbančič, Ljubljana, Kongresni trg 19.

Gospodarske drobtine.

— Kmetijsko-nadaljevalni tečaj na Grmu. V nedeljo 13. oktobra t. l. so bili povabljeni stariši in ukaželjni mladenči iz šmihel-stopiške občine v šmihelsko dvorano, kjer jim je ravnatelj Rohrman pojasnil namen in uredbo tega tečaja. Razen nekaterih starišev se je udeležilo tega sestanka 31 kmetijskih sinov, ki so se vsi vpisali v tečaj. Tečaj bo trajal letos od 15. novembra do 15. marca p. l. in bo za prvo pot samo ob nedeljah od 8. do 10. dopoldne. Ker se tečaja lahko udeležijo mladenči tudi iz bližnjih krajev prečenske in šentpeterske občine, sprejema ravnateljstvo na Grmu priglasila tudi iz teh krajev in sicer do 1. novembra t. l.

— Kmetijska podružnica novomeška je imela zadnji ponedeljek 7. oktobra t. l. sejo, pri kateri se je sklenilo, da se vzamejo v zakup nova zemljišča za trtnico in za razširjenje drevesnice. Sklenilo se je nadalje, da se naprosijo vsa županstva v okolišju novomeške podružnice, da sprejemajo že zdaj naročila na modro galico, ki se ima pri podružnici naročiti do konci novembra t. l. To je potrebno zaradi tega, da se zagotovi o pravem času potrebna množina galice in da se jo dobi po primerno ugodni ceni. Izkušnje zadnjih let kažejo namreč, da se cena galice pozneje redno vzdigne. Naše vinogradnike pa pozivljemo, da se pravočasno pobrigajo za galico in da jo vsak naroči le toliko, kolikor jo v resnici potrebuje. Ker se bo oddajala tudi letos v celih vrečah po 50 kg, naj jo mali vinogradniki in sosedje skupno naročajo.

— Užitninski davek in deželne finance je spis, ki ga je priobčil dvorni svetnik Fr. pl. Šuklje v dunajskem „časopisu za narodno gospodarstvo, socijalno politiko in upravo“ in ki se je posebej natisnil kot mala brošura. V tem spisu nam bivši deželni glavar kot priznan veščak opisuje neugodni finančni položaj posameznih dežel in opozarja, kako lahko bi se dalo z upejlavo deželnih naklad na državno užitnino na vino in meso dvigniti deželne dohodke, ako bi slično kakor se je to zgodilo na Kranjskem vzele to užitnino posamezne dežele v zakup in ako bi jo pobirale v lastni režiji. Nazadnje govori tudi o upejljavi davka na zasebno vino, ki bi po njegovem mnenju lahko prinesel mnogo dohodka posameznim deželam, ne da bi zaradi tega trpeli naši vinogradniki. Ves spis je temeljito sestavljen in kaže po celi svoji vsebini izkušenega moža na polju finančne politike. Iz njega se pa tudi vidi, koliko dobrega je storil bivši deželni glavar za našo deželo, odkar se je začela po njegovem prizadevanju od l. 1891 sem jemati državna užitnina na vino in meso v zakup in pobirati v lastni režiji po osobju deželnih doklad. — Spis se lahko naroči v knjigarni J. Krajec nasl.

— Kaj fina in poceni prikuha. Na Italijanskem, na Goriškem, v okolici Trsta ter v Istri pridelujejo posebne vrste buč za prikuho. Take buče so navadno tanke pa jako dolge, in ker so rajši majhne kakor pa velike, zovejo jih Italijani cukete (la zucha, buča), Slovenci pa istotako ali pa bučice. Naša navadna buča, kakoršne za prašiče pridelujemo, pa ni, ako je po laškem načinu prirejena, nič slabša prikuha nego ona iz cuket. Prav dobra in po ceni prikuha napravlja se iz buč tudi na Dunaju, v Gradcu, po Nemškem v obče, in imenujejo jo „Kaiserrübe“ ali po naše „cesarska repa“. Toda ta po nemškem načinu prirejena prikuha

ni v primeri z ono, po italijanskem načinu napravljeno, niti približno tako dobrega okusa, kakor je italijanska cuketa. Ker je pri nas dosti buč v vsaki kmečki hiši, in jih tudi že v mesta na trg nosijo; povedati hočemo, kako se iste po italijanskem načinu za prikuho pripravijo. Pred vsem ne smejo buče popolnoma zrele biti, marveč so tem primerniše, čim bolj zelene so. Bučo olupijo, zreži na kose, ko si ji odvzela notranjo mezdro. Tako prirejene bučine kose se dalje na krljaču (ribežnu) tako kakor repo, katero se misli v kadi spraviti, da postane iz nje kislja repa, skrhlja (zriblje), osoli, dobro premeša ter nekoliko časa na miru pusti. Na to se pa krlje na lahko otisne ali ožme in dene v kastrolo, v kateri se že razbeljena svinjska mast (ali pa laško olje) ter nekoliko na drobno razsekjanega česna in petršila nahaja. V kastroli pusti buče potem med večkratnim mešanjem toliko časa pražiti, da se skuhamo. Nekoliko prej ko je to gotovo, dodaj v kastrolo tudi 3 do 4 na kose razkrojene popolnoma zrele ter semena oproščene paradižnike (paradajze), da se z bučami vred popolnoma sprazijo. Doda se pa konečno tudi še pravo mero tako zvane roženpaprike (Rosenpaprika), katero vsemu primešaj ter tudi še popraži. Tako je izborna prikuha gotova, in dober tek želimo vsakteremu, ki si jo bode privoščil. —1—

Listnica uredništva:

Radi premalo prostora nekaj dopisov prihodnjič.

Loterijske številke.

GRADEC, 12. oktobra	83	18	5	13	20
TRST, 19. oktobra	7	4	89	68	75

MOJA STARA 38-24-18

skušnija je in ostane, da je za odstranitev pég, kakor tudi v dosegu in ohranitev nežne in mehke kože ter bele polti najboljšo sredstvo svetovno-znano milo „Steckenpferd-Lilienmilchseife“ znamke Steckenpferd tvrdke Bergmann & Co., Tetschen a/E. Komad po 80 h se dobi v vseh lekarnah, drožerijah, prodajalnah parfumov in vseh v to stroko spadajočih trgovinah. — Istotako se priporoča Bergmannova lilijina krema „Manera“ kot izborna sredstvo za ohranitev nežnih, belih, ženskih rok; lonček po 70 h se dobi v vseh trgovinah.

Hiša s zraven spadajočim kmetijskim poslopljem,

vse v dobrem stanu, je iz proste roke na prodaj. Hiša je pripravna za gostilno ali kako drugo obrt. Zraven spadajo tudi njive in gozdi. Hiša stoji ob deželni cesti v Jurki vasi.

Naslov pove upravništvo Dolenjskih novic. 207-3-1

Posestvo na prodaj

Na najlepšem prostoru v Kandiji pri Novem mestu je na prodaj krasno ležeče posestvo ob stari državni cesti sestoječe iz samih stavbenih prostorov, ki meri približno 1600 m² z hišo vred, ki je v prav dobrem stanu. — Proda se vse skupaj ali pa tudi posamezni deli po pooblaščenju g. Lavoslav Ropas-u, tajniku mestne hranilnice v Novem mestu. 190-3-3

„Slovenska Straža“ v Ljubljani

želi imeti v vsaki občini po vsem Slovenskem

zanesljivega človeka

ki bi sodeloval pri „Ljudskem zavarovanju“. Zagotovljen je dober in trajen zaslužek. — Ponudbe pod „Ljudsko zavarovanje“ na Slovensko Stražo v Ljubljani. 189-7-3

Gostilna z vso opravo

se da takoj v najem. 209-2-1

Več v Kandiji pri Rudolfovem št. 26.

D^{r.} BUH

206-2-1

je odpovedal ter odložil službo primarija v bolnici Usmil. bratov ordinira v naprej dopoldne od 9.—11. ure in popoldne od 2.—3. ure v lastni hiši v Kandiji.

Lepo posestvo.

Proda se iz proste roke hiša v kateri se nahaja že več let dobro idoča gostilna s precej velikim k tej hiši spadajočim vrtom, nadalje s hlevom, v katerem se nahaja žrebčarska postaja, ki je za gostilniški promet precejšnega pomena, kakor tudi vsega premakljivega k temu posestvu spadajočega imetja pod zelo ugodnimi pogoji.

Posloplje se nahaja v prav dobrem stanju. Več pove lastnik Fr. Čížmek, Žabja vas št. 38.

Premog in umetna gnojila se prodaja

na drobno in debelo v hiši št. 236 nasproti glavnega drevoreda v Rudolfovem. 210-2-1

Ugodna prilika!



Enonadstropna hiša, v kateri je dobro vpeljana trgovina z mešanim blagom tik farne cerkve, kakor tudi vrt, kozolec in več njiv se radi rodbinskih razmer takoj proda in to na Dolenjskem. Odda se z zalogo ali tudi brez zaloge. Kje pove upravništvo tega lista. 208-2-1

Ivan Kuntara : tapetnik in dekoratnik : v Šmihelu pri Rudolfovem

se priporoča slavnemu občinstvu in gg. graščakom okolice v izvršitev vsakovrstnega v stroko spadajočega dela in sobnega tapetovanja. — Za naročilo zadostuje dopisnica. — Ravno tam je na prodaj lep divan z naslonjalom. 132-13-9

Srečke v korist „Slovenski Straži“.

Niti turška vojska ne more vzeti 400.000 frankov katere bo dobil tisti, ki bo dne 1. dec. t. l. pri žrebanju turških srečk zadel glavni dobitki!

Mesečni obrok samo 4 krone 75 vinarjev!

Izvanredno ugodna ponudba! 212-3-1

Skupina 4 srečk brez turške srečke z glavnimi dobitki več 100.000 kron in 11 žrebanji vsako leto proti 46 mesečnim obrokom po samo 5 kron 50 vinarjev.

Pojasnila daje in naročila sprejema za Slovensko Stražo g. Valentin Urbančič, Ljubljana, Kongresni trg. 19.



Popolnoma varno naložen denar

Hranilnica in posojilnica za Kandijo in okolico

reg. zadruga z neomejeno zavezo

v lastnem domu v Kandiji

sprejema hranilne vloge od vsacega, če je njen ud ali ne, ter obrestuje po

 $4\frac{3}{4}\%$  5-0-19

na leto brez odbitka rentnega davka, katerega sama iz svojega plačuje.

Za hranilne vloge kakor za vse posojilnične obveznosti — jamči poleg rezervnega zaklada in deležev čez 2200 zadrugnikov z vsem svojim premoženjem. Iz tega se razvidi, da malokateri denarni zavod nudi tolike varnosti kakor kandijanska hranilnica.



Milijoni **Kašalj** hripavost, katar, zasliženje, dušljivi in oslovski kašelj

s Kaiserjevimi prsnimi karamelami „s tremi smrekami“.

6050 notarsko poverjenih izpričeval od zdravnikov in privatnih oseb dokazuje gotov uspeh.

Bonbončki jako dobro prijajo in so ugodnega okusa.

Paket 20 in 40 vinarjev, ovojček 60 vinarjev, se dobiva pri lekarnarjih: 168-24-5

Karl Andrijanič in J. Bergmann v Rudolfovem.

Pšenico =

203-3-2

plačuje po najvišji ceni C. Germ Novo mesto.

V Gor. Straži (postaja Straža) je na prodaj

lepo posestvo

obstoječe iz hiše z velikim vrtom, 6 njiv, gozda in vinograda. V hiši se je vže nahajala prodajalna. — Več pové posestnica

191-3-3

Alojzija Turk v Gor. Straži št. 4.

Vsi, ki ste skrbni možje in očetje!

Ali hočete vsaj 10 vinarjev na teden žrtvovati za svojo oziroma za prihodnost svojih otrok? Potem pišite „Slov. Straži“ v Ljubljani po knjižico gosp. župnika Haaseja o ljudskem zavarovanju, ki se vsakomur določje popolnoma zastonj. 188-7-3

MOJ STARI 38-10-10

nazor je in ostane ta, da je proti prhljaju, prezačasni osivelosti in izpadanju las, kakor sploh za negovanje las, najboljšo sredstvo svetovnoznani „Steckenferd-Bay-Rum“ znamke Steckenferd, trdke Bergmann & Co., Tetschen a/E. — Dobi se v steklenicah á 2 K in 4 K v vseh lekarnah, drožerijah, prodajalnah parfumov in brivnicah.

Hiša v Novem mestu

z ugodno, prijetno lego, novo in udobno pripravljena, z dvema vrtoma, se da takoj v najem, ali pa tudi prodaja. Več v upravnistvu tega lista. 195-3-3

V Kandiji št. 20 se da v najem v pritličju primeren



prostor za prodajalno

197-3-3

ali kako drugo obrt. Več se izve v Rudolfovem pri C. Germ.

Parna opekarna v Zalogu - Breitenau

naznanja, da je obče priljubljena, sedaj žgana

 zarezana 

in stavbena opeka

v veliki množini narazpolago in se zamore takoj dobiti. Kakovost izborna. Cena za 1000 komadov 80 kron. Naročuje se lahko po dopisnici. 46-0-16

KEIL-ov LAK najboljši lak za tla iz mehkega lesa.

Keil-ova bela prevlaka (glazura) za umivalne mize 90 v.
Keil-ova pasta za čevlje 30 v.
Keil-ov lak za zlatenje okvirjev 40 v.

Keil-ovo leščilo za pôde 90 v.
Keil-ov lak za klobuke v različnih barvah,

ima vedno v zalogi trdka:

J. PICEK, Novo mesto.

Črnomelj: Anton Zurec.
Idrija: Val. Lapajne.
Kamnik: I. Petek.
Kočevje: Franz Loy.
Kranj: Franc Dolenc.

Ljubljana: Leskovec & Meden.
Skofja Loka: M. Žigon.
Zagorje: Rih. E. Mihelčič.
Radovljica: Otto Homan.

(178-6-4)